

Юшкевич Юлія Сергіївна – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

ДОВІРА ЯК УМОВА ІСНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Сьогоднішня Україна знаходиться на етапі реалізації демократичної моделі функціонування суспільства, що робить її учасником загальноцивілізаційного процесу демократизації та лібералізації соціального простору. У сучасній науковій літературі термін «демократія» вживається в декількох значеннях. В першому варіанті, що пов'язаний з етимологією цього слова, під демократією мається на увазі форма управління державою, в основі якої лежить метод колективного прийняття рішень, застосування якого надає учасникам цього процесу можливість однакового впливу на кінцевий результат або на суттєві стадії його розвитку –

«влада народу». Іншою площиною в якій реалізується ця форма організації є міжособистісні відносини. В цьому сенсі під демократією мається на увазі певна сукупність норм та принципів, що регулюють відносини між окремими представниками суспільства на -мікро та -макрорівні.

Одним з принципів, що має конститутивне значення в демократичному суспільстві є довіра. Так, у своїй праці

«Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання» [2] Френсіс Фукуяма, здійснюючи порівняльний аналіз окремих економічних, політичних та соціальних моделей країн з різним рівнем довіри, доводить принципову необхідність збільшення цього показника задля реалізації ідеалів ліберальної демократії та прогресивного розвитку економіки постіндустріального суспільства.

Демократичні зміни, що відбуваються у суспільному, політичному та культурному житті не обійшли стороною й системи освіти. Досліджуючи ці трансформаційні процеси, стає зрозумілим, що саме побудова освіти на демократичних засадах не тільки надає Україні можливість гармонійної інтеграції у європейський освітній простір, а й стає нагальною потребою на шляху загальної демократизації суспільства. Адже система освіти є цариною, що, з одного боку, віддзеркалює всі ті процеси, що відбуваються у сучасному українському суспільстві, а з іншого, здійснює зворотній вплив та детермінує подальший розвиток соціальної системи.

Слід зазначити, що дослідження реалізації принципу довіри та виявлення його рівня в освітній сфері передбачає декілька напрямків. Першим з них є аналіз проблеми наявності довіри до системи освіти взагалі. Однією з суттєвих складових реалізації принципу довіри як такого є здійснення об'єктом, в даному випадку, системою освіти, функцій, що спрямовані на збільшення або збереження ресурсів суб'єкту навчального процесу – соціального капіталу, яким в цьому контексті виступають знання, уміння, навички та компетенції, що дозволяють в майбутньому одержати певний прибуток. Це можна розглядати як деяку інвестицію, яку вкладає в себе індивід, розвиваючи свою суб'єктивність. Але, на жаль, згідно дослідженням українських науковців, під час перебування безпосередньо у системі сучасної освіти у студентства не тільки не збільшується рівень довіри до керівників навчальних закладів і системи освіти у цілому, а й до вертикалі влади та політичної системи взагалі, що в свою чергу може призвести до ще більшого погіршення ситуації в економічній сфері. Єдиним шляхом виходу з цієї ситуації, на думку дослідників цієї проблеми, є «розвинуте демократичне суспільство із високим вихідним рівнем інституціональної довіри. З огляду на цю обставину зміни освітнього рівня в

українському суспільстві можуть виявитися економічно ефективними за умови синхронних позитивних змін соціальної сфери та нагромадження соціального капіталу» [1, с. 6].

Іншим аспектом проблеми, що розглядається є довіра керівництва навчального закладу до всіх учасників навчального процесу – викладачів та студентів. В цьому контексті, змістовною стороною поняття довіри є не намагання отримати якийсь «прибуток», а навпаки готовність віддати, тобто делегувати реалізацію певних функцій, що сприятиме збільшенню капіталу всієї організації. Так, як зазначають історики економіки Дуглас Норт і Роберт Томас : «Ефективна організація економіки – ключ до економічного зростання; своїм економічним підйомом Захід зобов'язаний ефективній економічній організації Західної Європи». Практичним підтвердженням цієї позиції можна вважати модернізаційні зміни в організації виробництва, що відбулись в автоіндустрії у ХХ столітті. «Тойота» наділила своїх робочих більшою відповідальністю за управління конвеєром, що значно збільшило продуктивність праці. Саме завдяки новій заводській системі, що була відмінною від системи Генрі Форда, «Тойота» вийшла на міжнародний ринок.

Перенесення такої моделі організації в освітню сферу, зокрема в Україні, безумовно, може принести не менш значимий результат. Адже міжлюдська довіра уможливорює міжлюдську солідарність, що стає живильною енергією солідарної суспільної дії. Таким чином реалізуються всі змістовні складові принципу довіри – збільшення відповідальності та прагнення здійснення власного обов'язку всіма учасниками навчального процесу, формування відчуття солідарності та чітке усвідомлення мети, що в свою чергу активує мотиваційний механізм. Підтвердженням цьому може слугувати реалізація принципу довіри в освітній сфері інших країн, зокрема у Фінляндії, система освіти якої вважається однією з провідних у світі : викладачі довіряють системі, держава довіряє викладачам – не влаштовує ніяких інспекцій та перевірок, максимально скорочує звітність; учні та викладачі також довіряють один одному – домашні завдання і контрольні зведені до мінімуму. Тобто, навчальний процес є максимально творчим та вільним, що саме і призводить до високого рівня продуктивності у формуванні самостійної та відповідальної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радіонова І. Ф. Соціальний капітал у формуванні екстерналій освітньої сфери / І. Ф. Радіонова, Н. О. Ткаченко // Економічний часопис-XXI. — 2011. — № 11-12. — С. 3-7.

2. Фукуяма Ф. Доверие : социальные добродетели и путь к процветанию / Фрэнсис Фукуяма. – М.: ООО «Изд- во АСТ»; ЗАО НППП «Ермак», 2004. – 730 с.